

fecuritas in prædestinatis negligentiem pariat, 1. qu. 23. 1. ad 4.

11 Revelatum fuit Paulo, quod est in gratia, 12. q. 112. 5. c.

1 Reverentia diætæ respicit personam excellentem; ideo secundum diversas rationes excellentiam, diversæ sunt species eius, 22. q. 104. 2. ad 4.

2 Reverentia Dei in communione est de dilectione rationis naturalis, non autem determinatio eius, 22. q. 81. 2. ad 3.

3 Revereri est actus timoris, sed ut debetur Deo, est actus latræ, 22. q. 81. 2. ad 1.

4 Christus secundum quod homo, præ ceteris habuit pleniorum affectuum reverentia ad Deum, 3. q. 7. 6. c. f.

5 Revereri homines ratione aliquicujus divini in eis, sc. gratia, virtutis, vel naturalis imaginis Dei, est laudabile, non autem ut sunt contraria Deo, 22. qu. 19. 3. ad 1. & q. 25. 3. ad 1.

6 Quæ habent aliquam excellentiam, solent haberi in reverentia, non autem omnia. Ideo consuetudo hominum inolevit, ut reges & principes, quos oportet reverenter haberi a subditis, & prefectoribus vestibus ornentur, & etiam ampliores, & pulchriorum habitationes habeant: & propter hoc oportuit ut aliqua speciale tempora, & speciale tabernaculum, & speciales ministri ad cultum Dei ordinarentur in lege, ut per hoc animi hominum ad majorem Dei reverentiam addocerentur, 12. q. 102. 4. c.

Rex prudentia, & iustitia preeminere debet, 22. q. 50. 1. ad 1.

Ritus Judæorum tolerantur ab ecclesia, proprie figura, in testimonium nostræ fidei, non autem ritus aliorum infidelium, atque hereticorum, nisi ut viterum in ius malum; scilicet ad vitandum scandalum, vel diffidium, quod ex hoc posset provenire, vel ut facilius convertastur, 22. q. 10. 11. q.

12. q. 102. 4. c.

1 Rixa est contradic̄tio in factis, sc. mura percussio, & particula bellum, sine auctoritate publica; sed contentio importat quamdam contradictionem verborum, in verbis, 22. q. 41. 1. c. & q. 42. 1. c.

2 Qui publica potestate invadunt, non rixantur, nec peccant, sed qui eis resistunt, in iuste se defendendo, 22. q. 41. 1. ad 3.

3 Rixa invadentis iuste est semper peccatum mortale, sed in defendente nullum est peccatum: † vel veniale, si quando aliquis levis mortis odio vel vindictæ fe immiscetur; vel mortale, sc. quando obfirmato animo, ex odio contra impugnatum insurgit, ad eum occidendum, vel eum graviter laedendum, 22. q. 41. 1. o. & qu. 42. 1. c.

4 Rixa oritur proxime ex ira, sed ex concupiscentia, sicut ex prima radice, & jaetitia occasionaliter, & ex odio per accidens, 22. q. 37. 2. ad 1. & q. 41. 2. o. & q. 55. 7. c.

5 Odium & discordia sequuntur ex rixa in rixantibus, 22. q. 41. 2. ad 5.

Ruth Moabitæ, qui mulier virtutis erat, significat ecclesiam gentibus. Et conversa ad Deum intravit ecclesiam, licet esset Moabitæ, 22. q. 105. 3. ad 1.

S.

1 Abbatum inter catecūpatur in decalogo, quia figurabat generalia beneficia Dei, felicitatem creationis, & beatitudinis, 12. q. 100. 5. c. ad 2. & q. 102. 4. ad 10. item 22. q. 122. 4. c. ad 2.

2 Præcipitur Judæis, triplici ratione, sc. propter avaritiam, ut vacent divinis. Secundone errant circa creationem. Tertiò ut significet triplicem quietem, sc. Christi in sepulchro, mentis a peccatis, & beatorum in patria, 12. q. 100. 5. ad 1. & q. 102. 4. ad 10. & q. 105. 2. ad 9. fi. & 22. q. 122. 4. o.

3 Opera servilia prohibita in

9 A
in sabbato mystice sunt peccata, sc. mura percussio, & particula bellum, sine auctoritate publica; sed contentio importat quamdam contradictionem verborum, in verbis, 22. q. 187. 3. c.

4 Sunt principaliter peccata mortalia, secundo opera propria servorum; non autem peccata venialia, nec opera quæ sunt ad cultum Dei; nec opera spiritualia, nec necessaria ad salutem corporis, vel animæ, vel rerum exteriorum, 12. q. 100. 8. ad 4. & q. 107. 2. ad 4. & 22. qu. 40. 4. o. & qu. 122. 4. ad 3. item 3. q. 40. 4. ad 1. item ad 3.

5 In observantia sabbati sanctificatio ei finis; sed præceptum est cessare ab opere servili, id est mechanico, 22. q. 122. 4. ad 3.

6 Circumcisio & sacrificia libeant Judæis in sabbato, 22. q. 122. 4. ad 3.

7 Licuit Machabæis in sabbato pugnare, Helie fugienti itinerare, Apostoli evellere spicas, 12. q. 100. 8. ad 4. & 22. q. 40. 4. o. & q. 122. 4. ad 3. & 3. q. 40. 4. ad 3.

8 Christus non precebat sabbatum, nisi secundum apparetiam, 12. q. 107. 2. ad 4. & 3. q. 40. 4. ad 3.

9 Judæi melius facerent laborare sabbato, quam ludis & otio vacare; + ideo magis contra hoc præceptum agit qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus licetum facit, 22. q. 122. 4. ad 3.

10 Sacerdos fuit Christus simul, & hostia pacificorum, & hostia pro peccato, & holocaustum, 3. q. 21. 1. 2. o. & q. 84. 7. ad 4.

11 Christus est sacerdos secundum quod homo, non autem secundum quod Deus, 3. q. 22. 3. ad 1.

12 Sacerdotum aetate legem erat tantum secundum determinationem humanam, quaenam dignitatem primogenitus attribuebat, 12. q. 103. 1. ad 3.

13 Sacerdotum aetate legem

erat tantum secundum deter-

minationem humanam, qua-

hanc dignitatem primogeni-

tus attribuebat, 12. q. 103. 1. ad 3.

14 Sacerdotum Christi figura

sacerdotii Christi, sed multum distans,

quia nec aeternum, nec mun-

dans peccata, 3. q. 21. 1. ad 1.

& 4. c. ad 3. & 5. c. ad 1. & 6. c.

15 Sacerdotum Christi di-

citur secundum ordinem Mel-

chizedech, quia excellens eius

ad sacerdotium legale figura-

batur per illud, 3. q. 22. 6. o.

16 Quoad oblationem ex-

premissis figurabatur per sacer-

dos.

547
dotaliem, quia fuit major eis secundum utramque naturam, & angeli fuerunt ministri sacerdotii eis, 3. q. 22. 1. ad 1.

7 In triduo mortis fuit sacerdos, quia sacerdotium convenit homini ratione anime, in qua est character ordinis. Unde per mortem hominem non perdit ordinem sacerdotalem, multo minus Christus, qui est totius sacerdotii origo, 3. q. 50. 4. ad 5.

8 Christo non convenit scilicet in se charakterem, vel effectum sui sacerdotii, quia ipse est fons totius sacerdotiorum, nisi secundum quid, sc. ratione impassibilitatis suæ, 3. q. 22. 4. o.

9 Sacerdotium Christi manet in aeternum ratione confirmationis, & finis, sc. beatitudinis sanctorum, non autem ratione explicationis vel passionis Christi, nisi virtualiter, 3. q. 22. 5. o. & 6. c. & q. 62. 5. c.

10 Sacerdotium Christi facit duo, quæ requiruntur ad perfectam emundationem peccatorum, sc. gratia quoad culparum, & satisfactio quoad reatum, 3. q. 22. 3. o.

11 Homo fit participes sacerdotiorum Christi per omnia sacramenta, percipiendo aliquem effectum eius, 3. q. 63. 6. ad 1.

12 Christus noluit nasci de sacerdotibus, ne videtur idem sacerdotium eius, & vetus; sed vetus erat figura eius, 3. q. 22. 1. ad 2.

13 Sacerdotium aetate legem erat tantum secundum deter-

minationem humanam, qua-

hanc dignitatem primogeni-

tus attribuebat, 12. q. 103. 1. ad 3.

14 Sacerdotum Christi figura

sacerdotii Christi, sed multum distans,

quia nec aeternum, nec mun-

dans peccata, 3. q. 21. 1. ad 1.

& 4. c. ad 3. & 5. c. ad 1. & 6. c.

15 Sacerdotum Christi di-

citur secundum ordinem Mel-

chizedech, quia excellens eius

ad sacerdotium legale figura-

batur per illud, 3. q. 22. 6. o.

16 Quoad oblationem ex-

premissis figurabatur per sacer-

dos.

dorum legis, quam per sacerdotium Melchisedech, scil. in effusione sanguinis; sed quoad participationem & effectum eius, in quo præcipue attendit excellentia ejus, att. e converso, 3. q. 22. 6. ad 2. & q. 61. 3. ad 3.

17 Indictus est sacerdotibus veteris legis foederalium usus ad tegumen pudendorum, ad excludendam idolatriam in facis Priapi, 12. q. 102. 4. ad 7. fin.

18 Sacerdotium Leviticum derivabatur ad posteros secundum originem carnis, 12. q. 102. 6. ad 11. & q. 105. 1. ad 4. & 3. q. 31. 8. ad 4.

19 Sacerdores novæ legis tenent locum septuaginta discipulorum Christi, 22. q. 184. 6. ad 1. & q. 188. 4. ad 5. & 3. q. 67. 2. ad 2.

20 Ministri comparantur ad sacerdotem, sicut secundarium, & instrumentale agens ad agens principale, 3. q. 71. 4. c.

21 Sacerdos novæ legis operatur in persona Christi, 3. q. 22. 4. c.

22 Sacerdos ut peccator participat effectum sui sacerdotii, non autem ut sacerdos, 3. q. 22. 4. ad 1.

23 Bonus laicus dicitur sacerdos spiritualiter, non autem quod ordinem, 3. q. 82. 1. ad 2.

24 Sacerdos in quantum medium inter Deum & hominem habet nomen angelii, 3. q. 22. 4. ad 1.

25 Proprium officium sacerdotis est esse mediatorum inter Deum & populum, 3. q. 22. 1.c. ad 1. & 4. c. & qu. 26. 1. o. & q. 82. 3. c.

26 In officio sacerdotis possunt confiderari duo, sc. oblationis sacrificii, & consummatio, 3. q. 22. 5. c. & 6. ad 1.

27 In oblatione sacrificii coiunctim sacerdotis fundo, sc. sacrificium, & devotione. Sed effectus proprius sacerdotii est quod sequitur ex sacrificio, 3. q. 22. 4. ad 2.

28 Solus Deus remittit per se culpam, sacerdos vero ministerialiter virtute potestatis

clavium, quæ quodammodo ordinatur ad culpæ remissiōnem, non sicut caufans, sed sicut disponens ad eam, suppl. q. 18. 1. o.

29 Et si ex vi clavium tota poena remittatur, aliquid tamen de poena temporali sacerdos remittere potest, sup. q. 18. 2. c.

30 Cum sacerdos in usu clavium sit minister Dei tanquam causa disponens, dimittit quodammodo culpam, non vero ligat, nisi impropre, in penam autem habet potestatem & ligandi & solvendi, solvendo a poena quam remittit, & ligando a penam qua remanet, suppl. q. 18. 3. c.

31 Cum sacerdos operetur in usu clavium sicut minister & instrumentum Dei tanquam principialis agentis, non potest solvere & ligare ad arbitrium, nisi in quantum a Deo sibi praescritum est, suppl. q. 18. 4. o.

32 Sacerdotii legalis potestas non se extendebat ad celestia, sed ad figuræ celestium, & ideo videtur quod non habent claves, sed in eis clavium potestas præcepsit, suppl. q. 19. 1. corp.

33 In Christo oportet posse clavem, sed alterius modo, quam sit in eis ministri, & ideo dicitur quod habet clavem excellentia, suppl. q. 19. 2. corp.

34 Clavis ordinis, quæ immediate removet impedimentum introitus ad regnum celorum, competit sibi sacerdotibus. Clavis vero iurisdictionis, quæ non clavis celi, sed quadam dispositio ad ipsam dicitur, etiam aliis ministeriis ecclesiæ competit, sup. q. 19. 3. o.

35 Non possunt sancti quantumcumque habeant de gratia, pertinere ad effectum clavium, nisi applicentur ad hoc ministri per ordinis susceptionem, suppl. q. 19. 4. c.

36 Cum homo sit tantum instrumentaliter agens in usu clavium, quantumcumque sit gratia privatus, nullo modo pri-

privatur usu clavium, suppl. q. 19. 5. c.

37 Hæretici, schismatichi, & excommunicati habent quidem potestatem quantum ad essentiam, sed usus ejus impeditur ex defectu materiae, quia eos ecclesia rali potestate privat, subtrahendo illis subditos, suppl. q. 19. 6. c.

38 Praelatus qui habet indistinctam potestatem in omnes, potest ut potestate clavium in omnes. Qui vero sub eo distinctas potestates accepert, in eos solum qui sibi commissi sunt, clavibus uti possunt, nisi in articulo necessitatibus, suppl. q. 20. 1. o.

39 Non potest simplex sacerdos remittere ea peccata, quæ sibi superior potestate jurisdictionis reservavit, suppl. q. 20. 3. c.

40 Potest superior inferiori potestatem dare, ut in se potestate clavium utatur, suppl. q. 20. 3. c.

1 Sacramenta sunt protestationes fidei, 3. q. 62. 6. c. f. & q. 72. 1. s. ad 2.

2 Sacramentum est in generi signi, quia est rei sacramentum, 3. q. 60. 1. o.

3 Proprie non est signum cuiuslibet rei sacramentum, sed tantum rei sacramentantis homines, 12. q. 101. 4. c. & q. 102. 3. c. & 3. q. 60. 2. o. & q. 64. 2. o. & 3. corp.

4 Est signum passionis Christi, gratia, & gloria. Ideo est commemoratione præteriti, demonstratio præsentis, & prognosticum futuri, 3. q. 60. 3. o.

5 In sacramentis requiruntur res determinatae ex institutio Dei, 3. q. 60. 5. o. & 7. c.

6 Sacramentum proprie semper est aliqua res sensibilis, 3. q. 60. 4. o. & q. 61. 1. c. & q. 64. 2. ad 2.

7 In sacramentis habentibus materiam corporalem actus humani non sunt de essentia sacramentorum, sed dispositio- ne se habent ad sacramenta, 3. q. 84. 1. ad 1.

8 Res & verba sunt unum sacramentum, in quantum convegunt in uno, scilicet in a-

gnificando, vel caufando, 3. q. 60. 6. ad 2. & q. 62. 4. ad 4. & q. 86. 6. c.

9 Sanctificatio materia est de necessitate sacramenti in aliquibus sacramentis, ut in confirmatione, & extrema unctione; & in aliquibus est de solemnitate tantum, ut in baptismino & matrimonio, 3. q. 66. 3. ad 2. & q. 72. 3. o.

10 Materia sacramentorum necessaria beneficetur, præter baptismum & eucharistiam: quia haec per usum Christi benedicta sunt, 3. q. 72. 3. o.

11 Materia sacramenti indigit duplice benedictione. Prima cum instituitur, secunda in ufo, 3. q. 65. 2. ad 3. & q. 72. 3. ad 2.

12 In omnibus sacramentis indigentibus materia sanctificatur prius materia sanctificatur per episcopum, 3. q. 72. 3. o.

13 Illa, quibus homines communius utuntur, debent sumi pro materia, vel pro forma sacramentorum, 3. q. 60. 5. ad 3. fin. & 7. ad 2. & q. 66. 5. ad 7. & q. 74. 1. 3. c.

14 In sacramentis res sensibiles sunt ut materia, & verba, ut forma, 3. q. 60. 6. c. ad 2. & 7. c. & q. 90. 2. c.

15 Sacramenta, quorum effectus non dependet ab operis humana, habent materiam sensibilem, ut baptismus & confirmationis, non autem si dependet; sicut matrimonium, & poenitentia, 3. q. 84. 1. ad 1.

16 In quibus conferuntur superabundans gratia, habent materiam corporalem, non autem alia, 3. q. 84. 1. ad 1.

17 Forma determinata verborum requiruntur in sacramentis, 3. q. 60. 7. o.

18 In sacramentis requiruntur verba. Sed expressius significant in lege nova, quam in lege veteri, 3. q. 60. 6. o.

19 In forma cuiuslibet sacramenti oportet exprimi illud, in quo substantia ejus consistit, 3. q. 73. 4. c.

20 Proferentes corrupte verba sacramentalia, si ex industria hoc faciat, non videtur intendere facere, quod facit.

544 S A
ecclesia ; & ita non videtur perfici sacramentum. Si autem hoc faciat ex errore, vel lapsu lingue, si sit tanta corruptio, quæ omnino auferat seum locutionis, non videtur perfici sacramentum ; cum præcipue corruptio fiat in principio ; ut pro patris, dicat matris. Si vero non totaliter auferatur sensus locutionis, ut in nomine patris, pro in nomine patris, nihil minus perficit sacramentum ; licet enim mutetur sonus sensibilis, remaneret tamen intelligibilis, 3. q. 60.7. ad 3.

21 Addeas, mutans, transponens, mutans, vel interrumpeps formam sacramentorum perficit sacramentum, nisi intendat contra ritum ecclesie, vel nisi principialis sententia motor, 3. q. 60.8.0.

22 Sacraenta sunt necessaria ad salutem humani generis tripli ratione, scilicet quia sunt illa per quam homo ex sensilibus de spiritu aliibus eruditur, per quam affectum, qui sensibilibus subducitur, in Dei reverentiam referit, & per quam circa ea in honorem Dei exercitatur, 3. q. 61.1.0. & 3. c.

23 Sacraenta fuerunt necessaria tempore legis naturæ post peccatum, sed inde determinata, 3. q. 60.5. ad 3. & q. 61.3.0.

24 Necesse fuit quod per legem Moyis adducerent sacramenta determinata supra sacramenta legis naturæ, 3. q. 60.5. ad 4. & q. 61.1.0.

25 Necesse fuit quod in lege nova essent alia sacramenta,

quam in lege veteri, 3. q. 60.6.

ad 3. & q. 61.4.0.

26 Sacraenta simpliciter necessaria ad salutem sunt tantum tria ; primo quidem baptismus cuilibet persona singulari simpliciter & absolute ; poenitentia vero post mortale peccatum ; Sacramentum ordinis autem est necessarium ecclesia, quia ubi non est gubernator, non corrum populus. Alia vero sacramenta necessaria sunt, ut melius habeatur finis, id est salus per gratiam ; ita quod non peccat quilibet

S A
ca non accipiens, nisi ea contemnat iniquo animo, 3. q. 62.2. c. & q. 65.4.0. & q. 72. ad 3.
27 Sacraenta legis naturæ non obligabant ex præcepto Dei, sed secundum mentem cuiuslibet celebrabantur, 3. qu. 60.5. ad 3. & q. 61.3. ad 2. & q. 70.2. ad 1.

28 Solus Deus est institutor sacramentorum. Quæ autem per homines instituta sunt, pertinent ad solemnitatem. Quæ vero a Christo, necessaria sunt, 3. q. 64.2.0. & q. 93.3. ad 8.

29 Solus Deus operatur ut causa principalis ad effectum interiorum sacramentorum, sed homo, & sacramenta instrumentalis tantum, 3. q. 64.1.5.0. & q. 9. c. & q. 84.3. ad 3.

30 ¶ Sacraenta operantur ut instrumenta divina misericordia justificantis ; Dei autem est recipere ad hominis cor, 1. q. 57.4. o. item 22. q. 44.2. c. & q. 106.5. ad 3.

31 Sacramentalia non perti-

nent ad gratias interioris necessitatam, sicut sacramenta. Ideo Christus reliquit ea fidelibus, instituendo pro arbitrio suo, 12. q. 108.2. ad 2.

32 Christus ut Deus operatur per auctoritatem ad interiorum effectum sacramentorum, sed ut homo meritorie, & efficienter, ut instrumentum principale, 3. q. 64.1.0. & 4. c.

33 Omnia sacramenta nova legis sunt immediate instituta a Christo, 12. q. 108.2. c. ad 2. & 3. q. 64.3. c. & q. 66.6. c. & qu. 72.1. ad 1.

34 Virtus Christi operatur in sacramentis per modum participationis, & explicationis cuiusdam, 3. q. 52.8. ad 2.

35 Fides ministri non est de necessitate sacramentorum, 3. q. 64.9.0.

36 Devotio ministri aliquid operatur impetrando, non quidem effectum sacramentorum, sed aliquid annexum ei, 3. q. 64.1. ad 2. & q. 82.6. c.

37 Orationes, quæ sunt in collatione sacramentorum, finit in persona totius ecclesie ; & non in persona alicuius par-

S A
particularis, 3. quæst. 64.1. ad 2.
38 Intentio ministri requiriatur ad perfectionem sacramentorum, 3. qu. 60.8. c. & q. 64.8. o.

39 Intentio virtualis sufficit ad perfectionem sacramentorum. Sed minister debet conari ad actualem intentionem, licet non totaliter fit in potestate hominis, 3. q. 64.8. ad 3.

40 Intentio ecclesie expressa in forma sacramenti, sufficit ad perfectionem ejus, nisi contrarium exprimatur exterius, 3. q. 64.8. ad 2.

41 Perveritas intentionis respectu sacramenti expressa, tollit veritatem sacramenti, non autem respectu frequentium, 3. q. 64.10. o. & qu. 74.2. ad 2.

42 Sacraenta conferri possunt per malos ministros, 3. q. 64.5. o. item 9. c.

43 Quandiu minister ecclesie, qui est in peccato mortali, sufficietur ab ecclesia, subditus eius debet ab eo sacramenta accipere, quia ab hoc est ieiunatus, 3. q. 64.6. ad 2.

44 Tamen præter articulum necessitatis non est tutum cum inducere ad aliquid nisi ordinis exequendum, durante tali conscientia, quam tamen deponere posset, quia in instanti gratia emundat, 3. q. 64.5. ad 2.

45 Hæretici præcisi ab ecclesia, servantes formam ecclesie, conferunt sacramentum, non autem rem sacramenti. Sed graviter peccant dantes, & recipientes. Si vero non servent formam, nihil conferunt, 3. qu. 64.9. ad 2. & ad 3. & qu. 82.5. o. & 7. ad 2. item 8.9. o.

46 Effectus sacramentorum duplex, sc. principalis, id est gratia, & secundarius, scilicet character, vel aliquis ornatus animæ, in sacramentis in quibus non imprimitur character, 3. q. 62. princ.

47 Quando plures actiones ordinantur ad unum effectum, in illa qua perficit effectum principalem, constituit essentia hæc sacramentum, non autem

S A
in eis quæ ad hoc disponunt, vel removent impedimentum, vel ornant, sed sunt sacramenta, 3. q. 60.2. ad 3.

48 Ubi occurrit specialis effusus gratiae, ibi ordinatur speciale sacramentum, quia saecula nova legis ad hoc ordinantur, 3. q. 72.1. c.

49 Omne sacramentum producit suum effectum virtute forma & materia, 3. q. 86.6. c.
50 Diversa sacramenta diversimode purgant, illuminant, & perficiunt, 3. q. 65.1. ad 3.

51 In sacramento novæ legis est illuminatio gratiæ cum purgatione, 3. q. 65.1. ad 3.

52 Effectus sacramenti non impetratur oratione ecclesie, vel ministri, sed ex merito passionis Christi, 3. qu. 64.1. ad 2.

53 Omnis efficacia sacramentorum descendit a Christo, 3. q. 60. princ. & qu. 66.6. c. & q. 84.1. ad 1. & 7. c.

54 Efficacia & virtus sacramentorum est ex Deo ut a causa principali, sed est ex passione Christi, ut a prima causa meritoria, & ut ab instrumento coniuncto ; ex fide vero, ut continuante instrumentum agenti principali, 3. q. 49.1. ad 4. & q. 61.1. ad 1. & qu. 62.5. o. & 6. c. & q. 64.1. ad 2. & 2. o. & 7. c. & q. 84.7. c. item q. 86.1. c. f.

55 Sacramentum consequitur virtutem spiritualem ex benedictione Christi, & applicatione ministri ad usum sacramenti, 3. qu. 62.4. ad 3. & q. 63.6. ad 1.

56 Omnia sacramenta sunt instituta contra aliquem defensum, 3. q. 65.1. c.

57 Nullum sacramentum ordinatur specialiter contra peccatum veniale, 3. quæst. 63.1. ad 8.

58 Commune est omni sacramento, quod per illud exhibetur remedium aliquod contra peccatum, per hoc quod gratiam confert, 3. qu. 63.6. corp.

59 Per omne sacramentum sanctificatur homo, id est mun-

mundatur a peccato, quod fit per gratiam, 3. quæst. 65. 6. ad 2

60 Sacraenta ecclesiæ ordinantur ad duo, sc. ad perficiendum hominem in cultu Dei, & in remedium contra peccatum, 3. q. 65. 1. c.

61 Sacraenta veteris legis proprie dicuntur, que significabant sanctitatem Christi, non quidem ut in se est, sed ut per eam sanctificamur, 3. qu. 60. 2. ad 2

62 Et erant prænuntia Christi venturi, 3. qu. 60. 6. ad 3. & q. 61. 3. b. & 4. c. & q. 62. 6. c. fin.

63 Passio Christi est causa finalis sacramentorum veteris legis, quia fuerunt instituta ad eam significandam, 3. quæst. 61. 3. ad 1

64 Sacra & sacramenta veteris legis figurabant sacra, & sacramenta novæ legis; & observantia veteris legis conservationem populi novæ legis, qua omnia ad Christum pertinent, 12. q. 101. 4. ad 1. & ad 4

65 Sacraenta veteris legis erant plura propter diversitatem ceremoniarum & sacrificiorum, 3. q. 65. 2. ad 4

66 Quoad omnes erant tria, scilicet circuncisio, effusus agni paschalisi, & parificatio a quibusdam immunditiis, ut expiatio a peccatis. Sed quoad ministros etiam erant alia tria, scilicet confecratio sacerdotum, oblatione victimarum, effusus panum propositionis, & hujusmodi, & ablutionis manus & pedum, & rasio pilorum, 12. q. 102. 5. c.

67 Sanctificabant mancipando ad divina, non autem emundando, nec confirmando, 3. q. 67. 6. ad 2

68 Et nihil interius efficiebat; ideo dicuntur justitia carnis, 3. q. 72. 5. ad 3

69 Nec purgabant a culpa, sed ab immunditia, id est ab irregularitatibus, & impedimentis, quæ multiplicabantur ad hanc timorem, & reverentiam Dei, 12. qu. 102. 5. ad 4. & ad 5. & ad 6. & qu. 103. 2.

6. & 3. q. 37. 4. ad 3. & q. 89. 4. ad 1

70 Nec diluebant peccata quo ad maculam, sed reatum, in quantum erant onerosa, tamen praesupposita gratia, 3. q. 62. 6. ad 3

71 Ratio literalis & figura lis omnium sacramentorum veteris legis exponitur, 12. qu. 103. 5. o.

72 Nec justificabant, sed significabant fidem, quia iustificabant patres antiqui, 12. q. 98. 2. ad 3. & qu. 103. 2. o. & qu. 107. 1. ad 3. & 3. q. 62. 6. o.

73 Nec habebant in se aliquam spiritualem virtutem operativam spiritualem effectus, 3. qu. 62. 6. c. fin. & qu. 63. 1. ad 3

74 Sacramentum dicitur tripliciter, non quidem aquivoce, sed analogice, scilicet sacramentum secretum, iuramentum, & signum rei factæ, 3. q. 60. 1. corp.

75 Ita qualibet sacramento sunt tria, scilicet origo, perfectio, & finis duplex, scilicet proximus, id est sanctificatio, & finis ultimus, sc. vita aeterna, 3. q. 60. 3. c.

76 Differentia inter sacra, sacramenta, sacrificia, & observantias, 12. q. 101. 4. o.

77 Sacramenta novæ legis conferunt gratiam, non autem sacramentalia, sed removent contrarias dispositions, & impedimenta. Ideo secundum ea multiplicantur, 12. q. 108. 3. ad 1. & 3. q. 71. 3. ad 3

78 Sacraenta & sacramentalia, quæ habent effectum perpetuum, non possunt iterari, quæ vero non habent, possunt iterari, 3. qu. 69. 3. ad 3. n. & qu. 82. 8. ad 2

79 Sacraenta quatuor dicuntur magna, scil. baptismus ratione effectus, conformatio ratione ministri, eucharistia ratione contenti, & matrimonium ratione significati, 3. q. 65. 3. ad 4. & q. 67. 2. ad 3

80 In sacramentis veteris legis, que ordinabantur ad hominem sanctificationem, nihil erat sine rationabilis causa, 12. q. 102. 5. b.

81 Numerus & sufficientia specimen sacramentorum novæ legis, 3. q. 65. 1. o.

82 Ordo sacramentorum novæ legis exponitur, 3. q. 65. 2. 3. o. item q. 67. 2. ad 3

83 Sacraenta novæ legis tripliciter se habent ad sacramenta veteris legis, scilicet esentialiter, ut matrimonium, poenitentia, & ordo; figuraliter, ut baptismus, & eucharistia; & neutraliter, ut alia, 12. q. 102. 5. ad 5

84 Sacrificium propriæ dicitur aliiquid factum ad honorem debitum soli Deo, ad eum placandum, 22. quæst. 81. 4. ad 1. & 3. quæst. 22. 2. c. & qu. 48. 3. c.

85 Sacrificium exterius est signum sacrificii interioris, quoque se offerit Deo, 3. q. 82. 4. c.

86 Omne quod Deo exhibetur, ut spiritus feratur in Deum, potest dici sacrificium, 3. q. 22. 2. c. & q. 58. 3. c.

87 Omnia obsequia proximis facta, inquantum ad Deum referuntur, dicuntur sacrificia, 12. q. 188. 2. c.

88 Sacrificium nihil aliud est, nisi protestatio interioris devotionis & fidei, 12. q. 82. 2. c. & 3. q. 22. 2. c.

89 Debet offerri soli Deo, 12. qu. 102. 3. c. & 22. qu. 84. 1. ad 1. & qu. 85. 3. o. & q. 94. 2. c. & 3. q. 49. 3. c.

90 Offerre Deo sacrificium in communia est de jure naturali, sed determinatio ejus est de iure divino & humano, 12. q. 95. 1. o.

91 Sacrificia sensibilia instituta sunt non propter indigenitatem Dei, sed ut homo se & omnia sua referat in Deum, ut in finem, principium, & dominum omnium, 12. q. 103. 2. c. ad 3. & 22. q. 30. 4. ad 1. & q. 81. 6. ad 2. & 7. c. ad 2. & q. 85. 2. c.

92 Quicunque offerit sacrificium debet esse sacrificia participes, 3. q. 82. 4. c.

93 Sacrificium duplex, scil. interius & exterius, 12. q. 85. 2. c. & 3. ad 2. & 4. c. & 1. q. 22. 2. c. & q. 82. 4. c.

94 Ad primum omnes tenentur, ad secundum vero soli sub-

diti legi, nisi necessarii actus vittatum, 22. q. 85. 4. o.

95 In quolibet sacrificio considerantur quatuor, scilicet cui, a quo, quid, & pro quibus offerunt, 3. qu. 32. 3. ad 1. & q. 48. 3. c.

96 Homo indiget sacrificio propter tria, scil. propter remissionem peccati, conservatiōnem gratiæ, & adoptionem gloriæ. Quæ omnia dant nobis per humanitatem Christi, 3. q. 22. 2. c.

97 Homo tripliciter exhibet corpus suum sacrificium & hostiam Deo, scilicet per martyrium, per austерitatem, & per opera iustitiae, & divini cultus, 22. q. 85. 3. ad 2

98 Sacrificia, oblationes, & huiusmodi ante legem Moysis erant necessariis in communi, sed erant voluntatis in speciali, 12. q. 103. 10. & 3. q. 60. 5. ad 3. & qu. 61. 3. ad 2. & qu. 70. 2. ad 1. item 4. ad 2

99 Praecepta de sacrificiis non sunt data Iudeis, nisi post idolatriam, 12. quæst. 102. 3. corp.

100 Ratio literalis, & figuralis omnium sacrificiorum in legile veteri exponitur, 12. qu. 102. 3. o.

101 Lex vetus in multis diminuit cultum corporalem, ideo statuit quod sacrificia non offerantur de quolibet, nec in omni loco, 12. q. 102. 3. ad 3. & 4. ad 1. & ad 4. & q. 102. 4. ad 3

102 Eius adipum, & sanguinis in sacrificiis Iudeorum erat prohibitus; sed sanguis effundebatur ad crepidinem altaris ad honorem Dei: adeps vero adurebatur igne, & hoc ad evitandum idololatriam. Libabant enim idololatras sanguinem victimarum, & comedebant adipes. Secundo ad informationem humanae vita, ut horrenter homicidia. Eius autem adipem prohibebatur ad vitandam lasciviam & delitiam, que in cibis habentur.

103 Tertia ratio ad reverentiam Dei. Quartæ quia significabatur effusio sanguinis Christi; adeps autem abundantiam nutrimenti demonstrat, & pingu-

548 S A
guedinem significat charitatis,
32. q. 102. 3. ad 8

20 Sacrificia veteris legis non erant Deo accepta secundum se, sed quia figurabant passionem Christi, & sacrificium interiorum, scilicet devorionem, & ne offerent ea idolis, 32. q. 102. 3. o. & 4. ad 3. & 5. ad 4. princ.

21 Sacrificium in lege veteri erat publica protestatio peccati. Ideo non fiebat pro peccato negligientia, nec pro aliis peccatis interiorum actuorum, quia erant occulta, 22. q. 54. 3. ad 3

22 Triplex in lege veteri, scilicet oblatio pro peccato, holocaustum, & victimam, vel hostiam, 12. q. 102. 3. ad 8. & ad 9

23 Sacrificia veteris testamenti significabant passionem Christi; sed oblationes significabant dispositionem Christi patientis, sc. voluntarie, 3. q. 47. 2. ad 1. & q. 48. 3. o.

24 Utroque significabant Eucharistiam, prima quidem quod ad significatum, secunda vero quod numerum, & usum, 12. q. 102. 4. ad 1

25 Primum, scilicet oblatio pro peccato, conveniens paenitentibus, secundum perfectis, & tertium proficiens, 22. q. 102. 3. ad 8

26 Primum erat de necessitate remissionis peccati, unde incendebatur una pars, & alia erat sacerdotis, quia expiatio fit a Deo per ministerium sacerdotum, 12. q. 102. 3. ad 8

27 Tertium erat ex debito beneficii vel accepti, vel accipiendo, pro gratiarum actione, vel pro salute, & prosperitate offerentium, quorum tercia pars erat, secunda sacerdotum, & prima incendebatur Deo, 12. q. 102. 3. ad 8

28 Sacrificium pro peccato totius populi, vel sacerdotis totum comburebatur, ne aliquid peccati in eis remaneret, 12. q. 102. 3. ad 8

29 Primitiae erant oblationes, non autem sacrificia, quia nihil sacram fiebat circa eas, 22. q. 85. 3. ad 3. & q. 86. 3. o.

30 De iis que veniunt in Iubus hominiis de terra nascientibus, sunt cibus, potus, condimentum, & medicamentum. De primo offerebatur in sacrificium panis, de secundo vitrum, de tertio oleum, & sal, de quarto thus, quod est aromaticum, & consolidativum. Primo significatur caro Christi, secundo sanguis eius, tertio gratia, quarto scientia, quinto oratio, 12. q. 102. 3. ad 13

31 Sal offerebatur in sacrificiis, quia impedit corruptionem patredinis. Et significat distinctionem sapientiae, & mortificationem carnis, 12. q. 102. 3. ad 14

32 Sacrificium expiationis eius sollemnissem. Et erat precipua figura eucharistiae quod Christum passum, sicut omnia sacrificia veteris legis, 3. q. 73. 6. c.

33 Potissimum sacrificium est, quo Christus se obtulit Deo. Id omnia sacrificia veteris legis erant ad figurandum hoc, ut perfectum per imperfeta, quorum rationes sumi debens ex eo, 12. q. 102. 3. c.

34 Lices in sacrificiis veteris legis non fumeretur caro humana, sed aliorum animalium, tamen caro Christi et verum sacrificium quadruplici ratione, scilicet quia ex eo quod est caro humana naturae, caro congrue pro hominibus offeritur. Et ex eo quod erat passibilis & mortal is, apta erat immolari: Et ex hoc quod erat sine peccato, efficax erat ad mundanda peccata: Ex eo quod erat caro ipsius offerentis, erat Deo accepta, proper charitatem, suam carnem offerentis, secundum Augustinum, 3. q. 48. 3. ad 3

35 Passio Christi fuit verum sacrificium, 3. q. 47. 2. c. ad 1. & 4. ad 2. & q. 48. 3. o. & 6. ad 3. & q. 49. 4. c. & q. 73. 4. c. ad 3. item q. 83. 1. c.

36 Occisio Christi fuit sacrificium respectu voluntatis eius, non autem quod voluntatem occidentium, sed gravissimum peccatum, 3. q. 73. 2. ad

S A

2. ad 2. & qu. 47. 4. ad 2. & qu. 48. 3. ad 3

37 Sacrificium Christi fuit efficacissimum ad delendum peccata, ratione deitatis, 3. q. 21. 3. ad 3

38 Sacrigium est omne quod fit ad irreverentiam rei sacrae, 22. q. 99. o. & qu. 54. 10. ad 3

39 Est speciale peccatum oppositionis religioni, 22. q. 99. 2. o.

40 Est fine alius peccatis, quando non est alia deformitas, nisi violatio rei sacrae, 22. q. 99. 2. ad 3

41 Species eius sunt tres, secundum triplicem rationem fanaticatis, scilicet perfornarum, locorum, & aliarum rerum, 22. q. 99. 3. o. & q. 154. 10. ad 3

42 Et gravissimum est contra personam, quam contra locum. Sed gravissimum est contra sacramenta, secundo contra vasa sacra, tertio contra imagines & reliquias sanctorum, quartio contra ornata rei sacrae, quinto contra res ministrorum ecclesie, 22. q. 99. 3. c.

43 Omne peccatum personae sacrae est sacrificium materialiter, non autem formaliter, nisi sit directe contra fanaticatem eius, puta si virgo Deo dicata fornicetur, 22. q. 99. 3. ad 3

44 Qualibet species luxuriae, secundum quod violat aliquid pertinens ad cultum Dei, est sacrificium, 22. q. 154. 10. o.

45 Peccatum sacrificii secundum equalitatem est excommunicatione. Sed quia hac non timeratur, additur decapitatio secundum leges, & poena pecuniaria secundum canones, 22. q. 99. 4. o. & q. 154. 10. ad 2

46 Sal impietis corruptionem patredinis, 1. q. 102. 2. c. & 12. q. 102. 3. ad 14

47 Salomon non meruit fanaticam in somniis, sed fuit signum praecedentis desiderii, 12. q. 113. 3. ad 1. & 22. q. 154. 5. ad 1

48 Somnus Salomonis non fuit naturalis, sed fuit prophethica visio, 12. q. 113. 3. ad 2. & 22. q. 173. 2. c.

S A 549
1 Salvati nullus potest, nisi per Christum, 3. q. 61. 3. c. ad 2. & 4. c. & q. 68. 1. o. & 2. o. & q. 73. 3. c. & q. 84. 5. c.

2 Ad salutem venit duplex, scilicet merito Christi, ut pueri, & stulti: & merito proprio, addito ad meritum Christi per aetum fidei, 22. q. 124. 1. ad 1

3 Pueri antiquorum salvabantur in fide parentum, 3. q. 34. 3. c. item q. 70. 4. ad 2

4 In necessariis ad salutem tenemur intellectum nostrum conformare intellectui Dei, ut in iis quae sunt fidei, 1. q. 1. 8. ad 2

5 In necessariis ad salutem Deus nunquam deest, nec unquam defuit homini, nisi ex culpa eius, 12. q. 99. 2. ad 4. & 22. q. 177. 1. c. & q. 178. 1. c.

6 Quolibet tempore instruisti sunt homines divinitus de agendis, in quantum expediebat ad salutem electorum, 22. q. 174. 6. c. f. ad 3

7 Ex divina providentia procurantur multæ occasionses salutis hominibus, ut prædicationes, exempla, actus virtutum pro loco & tempore, agridudines, flagella, & etiam peccata, 12. q. 87. 2. ad 1. & ad 2

8 Non est de necessitate charitatis, quod aliquis exponat proprium corpus pro salute proximi, nisi quando tenetur eius saluti provideat, sed est de perfectione charitatis, 22. q. 26. 5. ad 3

9 Samuel anima, si voluntate Dei Sauli eventum bellum prænunciavit, Deo sibi hoc revelante, pertinet ad rationem prophetie. Non autem est eadem ratio fanoris, qui sunt modo in patria, 22. q. 174. 5. ad 4

10 Dicit etiam potest, quod non fuerit anima Samuels, sed dæmon ex persona eius loquens, quem Sapiens Samuelem nominat, & eius prænunciationem prophetiam, secundum opinionem Saulis, & astantium, qui ita opinabantur, 22. q. 172. 6. ad 2. & qu. 174. 5. ad 4

11 Sacrificatio duplex, scilicet

licet totius naturae humanae ab omni corruptione culpa & peccata in resurrectione, & personalis in sola mente, 3. q. 27. 2. ad 4.

2 Duplex, sc. adulorum per proprium actum, & parvulorum secundum idem parentum, vel ecclesie. Prima est perfectior quam secunda, 3. q. 24. 1. c. & q. 70. 3. ad 2.

3 Sanctificari dicitur tripliciter, scilicet mundari a peccato, confirmari in bono, & depurari ad cultum Dei. Et tantum tertium convenit carenti ratione, 22. qu. 81. 8. c. & q. 62. 6. ad 2. & q. 63. 6. ad 3.

4 Sanctificatio tabernaculi & vasorum eius litteraliter fuit; ut haberentur in reverentiam. Sed figurabatur spiritualis sanctificatio fidelium, 12. q. 102. 4. ad 9.

5 Sanctificari dicitur tripliciter, scilicet ex minus sancto, ex non sancto privative, & ex non sancto negative. Et tantum tertium convenit Christo, quia factus est sanctus ex non sancto, secundum hominem non quidem privative, ut scilicet aliquando fuerit homo, & non fuerit sanctus, sed negative, quia scilicet quando non fuit homo, non habuit sanitatem humanam; & ideo simul factus est homo, & sanctus homo, 3. q. 34. 1. ad 2.

6 Quae sunt præter legem communem, non sunt principaliiter ad subveniendum uni persone, sed ad insinuationem, & commendationem gratiae, ut sanctificatio in utero, 3. q. 27. 6. corp.

7 Non est credendum, aliquos esse sanctificatos in utero, de quibus non loquitur scriptura, 3. q. 27. 6. c.

8 Illi præcipue sanctificati sunt in utero, qui immediatus ordinatus sunt ad significandum sanctitatem Christi, 3. q. 27. 6. o.

9 Hieremias, & Joannes Baptista non fuerunt sanctificati ante infusionem anima rationalis, 3. q. 27. 2. ad 1.

10 Sanctificati in utero crederunt non peccasse mortaliter de cetero, 3. q. 27. 6. ad 1.

11 Sanctificati in utero debent baptizari, ut sibi iant characterem, quo Christo configurantur, & ita per susceptionem characteris alii membris Christi configurantur etiam corporaliter; & ut quasi depunentur ad percipiendi divina; tertio propter bonum obedientiae, quia præceptum de baptismis omnibus est datum, & ab omnibus debet impleri, nisi articulus necessitatis sacramentum excludat, 3. qu. 68. 1. ad 3.

12 Nazarei, per quos significantur perfectissimi, sanctificabantur vota, 22. q. 86. 6. b.

13 Sanctitas est specialis virtus, scilicet religio, sed est generalis imperio, 22. q. 81. 8. ad 1.

14 Refert omnia virtutum opera in Deum, vel per hanc dispositio[n]em ad cultum Dei; ideo differt tantum ratione a religione, quia est circa pertinencia specialiter ad cultum Dei, ut in sacrificiis, 22. q. 81. 8. o.

15 Importat duo necessaria ad applicationem mentis ad Deum, scilicet munditiam, & firmatatem, 22. q. 81. 8. o.

16 Sa[ntus] unus præcipue laudatur de una virtute, & aliis de alia, proper excellentiorem promptitudinem ad actum universitatis, quam ad actum alterius, 12. q. 66. 2. ad 2.

17 Sanguis non est aucti pars, sed est totum in potentia, 3. q. 31. 5. ad 1. & 6. c.

18 Est de integritate humanae naturae, 1. q. 119. 1. c.

19 Sanguinei sunt amativi. Ideo dicitur dicitur cognos amare, quia generat sanguinem, 12. q. 48. 2. ad 1.

20 Sanguis in lege veteri effundebatur ad crepidinem altaris, ut Judæi horrenter effundere sanguinem, & quia vita est a Deo. Et pro effusione sanguinis Christi, 12. q. 102. 3. ad 8. & 6. ad 1.

21 Sanguis Christi est premium redemptoris nostra, quod Christus obtulit Deo, non auctem diabolo, 3. q. 48. 4. ad 3. & 5. c. & q. 49. 5. ad 1.

22 Totus sanguis Christi, qui ad

ad veritatem humanae naturae pertinebat, in passione eius effusus pro redemptione humana generis, ad corpus Christi rediit, & resurrexit cum eo triplici ratione, scilicet quia passus est in perfectissima arte, in qua maxime ea quæ in homine inveniuntur, ad veritatem humanae naturæ pertinere videntur, tanquam ad maximam perfectionem adduxa; & ex merito passionis, sicut & illæ partes sanctorum martyrum, in quibus passionem pro Christo sustinuerunt, quemadmodum privilegium fulgore in resurrectione habent; & ex ipsa virtute passionis, in qua humana genus sanctificavit, quia humanitas Christi salutiferam virtutem habuit, & ex virtute Verbi sibi uniti, secundum Damascenum, 3. qu. 52. 3. ad 1.

23 Sanguis Christi in passione effusus, qui maxime fuit salubris, fuit Divinitati unitus; ideo oportuit quod in resurrectione jungeretur alius humanitatis partibus, sicut & verum corpus eius, 3. qu. 52. 3. ad 1.

24 Omnis sapientia est scientia, in quantum est de conclusionibus, sed differt a ceteris scientiis, in quantum est de principiis, 12. q. 57. 2. ad 1. & ad 4. & 22. q. 9. 2. c.

25 Sapientia utitur principiis non solum concludendo ex eis, sicut aliae scientiae, sed judicando de eis, & disputando contra negantes ea, 1. q. 1. 8. c. & 12. qu. 53. 2. ad 1. & ad 2. & q. 66. 5. ad 4.

26 Continet sub se scientiam & intellectum, 12. q. 57. 2. ad 2.

27 Est tantum una, licet scientia sint multæ, 12. q. 57. 2. c. fin.

28 Est maxima inter omnes virtutes intellectuales, judicans & ordinans eas, 12. q. 57. 2. ad 3. & q. 66. 5. o. & q. 68. 7. c.

29 Differentia inter sapientiam, scientiam, intellectum, artem, & prudentiam, 12. q. 57. 2. 3. 4. 6.

30 Sapientia in rebus humanis est prudentia, 1. qu. 1. 6. c.

31 Item 22. q. 47. 2. ad 1.

32 Prudentia non imperat

sapientiæ, sed converso. Nec

est de altissimo, sicut sapientia,

551
q. 33. 2. ad 1. & 3. q. 86. 1. ad 2. fin.

33 Sapientia, qua formaliter sapientes sumus, est quedam participatio divinae sapientie, quæ Deus est, 22. quest. 23. 2. ad 1.

34 Secundum Philosophos, est tantum cognoscitiva, secundum Theologos vero est etiam directiva, 22. q. 19. 7. c. & q. 45. 2. o.

35 Judicat de omnibus, & ordinat, quia considerat altissimas causas, 12. q. 57. 2. c. ad 1. & q. 66. 5. c. ad 1.

36 Sapiens simpliciter est qui cognoscit altissimam causam simpliciter, sed sapiens in aliquo genere est, qui scit altissimam causam in illo genere, 1. q. 1. 6. c. & 22. q. 9. 2. c. & qu. 45. 1. c. & q. 47. 2. ad 1.

37 Sapientia simpliciter semper est bona, sed secundum quid est mala, & est triplex, scilicet terrena, animalis, & diabolica, 22. q. 45. 1. ad 1. & q. 46. 1. ad 2. & q. 55. 3. ad 3. & q. 113. 1. ad 1.

38 Omnis sapientia est scientia, in quantum est de conclusionibus, sed differt a ceteris scientiis, in quantum est de principiis, 12. q. 57. 2. ad 1. & ad 4. & 22. q. 9. 2. c.

39 Sapientia utitur principiis non solum concludendo ex eis, sicut aliae scientiae, sed judicando de eis, & disputando contra negantes ea, 1. q. 1. 8. c. & 12. qu. 53. 2. ad 1. & ad 2. & q. 66. 5. ad 4.

40 Continet sub se scientiam & intellectum, 12. q. 57. 2. ad 2.

41 Est tantum una, licet scientia sint multæ, 12. q. 57. 2. c. fin.

42 Est maxima inter omnes virtutes intellectuales, judicans & ordinans eas, 12. q. 57. 2. ad 3. & q. 66. 5. o. & q. 68. 7. c.

43 Differentia inter sapientiam, scientiam, intellectum, artem, & prudentiam, 12. q. 57. 2. 3. 4. 6.

44 Sapientia in rebus humanis est prudentia, 1. qu. 1. 6. c.

45 Item 22. q. 47. 2. ad 1.

46 Prudentia non imperat

sapientiæ, sed converso. Nec

est de altissimo, sicut sapientia,

sed imperat de ordinatis ad sapientiam; ideo est minister eius, 12. q. 66.6.ad 1

14 Prudentia est de his, per qua pervenitur ad felicitatem, sed sapientia est de objec-
to eius. Et actus eius in hac vita non est perfecta felicitas, sed est inchoatio eius, quia est actus imperfectus, respectu sui objecti principialis, scilicet Dei, 12. q. 66.5.ad 2. & ad 3

15 Dona sapientiae & scientiae nihil aliud sunt, quam quadam perfectiones mentis humanae, secundum quas disponitor ad secundum instrumentum Spiritus sancti, in cognitione divinorum, & humanorum, 12. qu. 68. 5. ad 1. & 22. q. 8. 5. c.

16 Sapientia data a Deo est donum Spiritus sancti, sed acquisita per studium humanum est virtus intellectus, 1. q. 1. 6. ad 3. & 22. qu. 45. 1. o. & 4. ad 3. & ad 2

17 Donum & virtus sapientiae principaliter est de divinis, secundario vero de aliis, iudicando per regulas divinas, 12. qu. 57. 2. c. & 22. q. 9. 2. c.

18 Virtus sapientiae est tantum speculativa, sed donum sapientiae est speculativum principaliter, & secundario praeditum, 1. q. 64.1.c. & 22. q. 10.7.c. & q. 45.3.o. & 6. ad 3

19 Ratio speculativa quadam apprehensionem perficit dono intellectus, & quadam judicium, dono sapientiae. Sed ratio practica quadam primum perficit dono consilii, & quadam secundum, dono scientiae, 12. q. 68. 4. c.

20 Donum sapientiae est in ratione superiori, donum autem scientiae in ratione inferiori, 1. qu. 79. 9.c. & 22. q. 45. 5.c.

21 Augustinus loquitur de sapientia quantum ad suam causam, scilicet quantum ad charitatem, ex qua eriam sumitur nomen sapientiae, quae est donum, secundum quod saporem quedam importat, 1. qu. 43. 5. ad 2. & ad 3. & 22. qu. 45. 2. ad 1

22 Talis exposicio, sc. quod sapientia dicitur quasi sapida scientia, non convenit nisi secundum nomen quod haber sapientia in latina lingua. In greca autem non competit: & forte nec in aliis linguis. Unde potius videtur nomen sapientiae ibi accipi pro eius fama, quia cum est commendatur, 1. qu. 43. 5.ad 2. & add. j. & 22. qu. 45. 2. ad 2

23 Donum sapientiae dirigit hominis intellectum, & affectum, idei et tanquam directio correspondit duo dona, scilicet intellectus in intellectu, & timor in affectu, 12. q. 68. 4. ad 5

24 Rectum judicium de divinis ex inquisitione rationis est virtutis sapientiae, doni vero eius secundum connaturalitatem, 1. q. 1. 6. ad 3. & 12. q. 68. 4. ad 4. & 22. q. 45. 2. c.

25 Judicium per modum inclinationis est doni sapientiae, sed per modum cognitionis tantum est theologia, 1. qu. 1. 6. ad 2. & 22. q. 45. 2. c.

26 Intellectus habet duos actus circa ea, quae sunt fidei, sc. percipere, & hoc pertinet ad donum intellectus; & judicare, & hoc quantum ad res divinas, pertinet ad donum sapientiae; quantum ad res creatas, pertinet ad donum scientiae; quantum ad applicacionem ad singularia opera, ad donum consilii, 22. q. 8.6.0. & q. 9. 2. o. & q. 45. 2. ad 3

27 Donum sapientiae est excellentissimum inter septem dona Spiritus sancti, sed est inferioris charitate, 12. qu. 68. 7. o.

28 Sapientia acquisita potest esse cum peccato mortali, non autem donum sapientiae, sicut nec charitas, quam presupponit, 22. q. 45. 4. o.

29 Fides assentit veritati diuinorum secundum se, sed donum sapientiae judicat secundum eam, ideo presupponit fidem, 22. q. 45. 2. ad 2

30 Fides est initium sapientiae secundum essentiam, timor autem servit ut dispositio eius, sed filialis, ut primus

effectus eius, 22. qu. 19.7.0. & q. 41.6.ad 3

31 Donum sapientiae quandoque dicitur pietas, & timor Dei, quia sicut pietas, quae pertinet ad cultum D. i., est manifestatio fidei, in qua ratione per cultum Dei protestamus fidem, ita etiam pietas manifestat sapientiam, & propter hoc dicitur, quod pietas est sapientia, & eadem ratione timor; per hoc enim ostenditur quod homo habet rectum iudicium de divinis, quod Deum timeret, & colit, 22. q. 45. 1. ad 3

32 Donum sapientiae quodam saepe causam est in voluntate, sed secundum essentiam est in intellectu, 22. q. 45. 2. o.

33 Quantum est necessarium ad salutem, est in omni habente gratiam, sed est in pueris, & amentibus habitualiter tantum, sed quod secreta mysteria, & directionem aliorum, est in paucis, quia est gratia gratis data, 12. qu. 68. 5. ad 1. & 22. q. 45. 5. o.

34 Sapientia in divinis semper est essentialis, & nonquam est personalis & propria. sed appropriatur, quia non significatur per modum exuentis, sicut amor, sed per modum quietie in subiecto, 1. qu. 34.1.ad 1. & qu. 37.2.ad 1. & qu. 39.7.ad 3

35 Sapientia in divinis dicitur duplicitate, scilicet essentialis & genita, 1. q. 34.1.ad 1

36 Sapientia, ut supponit pro effata, non dicitur genita, nec ingenita; sed ut supponit pro hypothesi, dicitur genita, vel ingenita, tamen semper significat essentiam, 1. q. 34.2.c.ad 1

37 Sapientia Patris dicitur duplicitate, scilicet essentialis, quae est in ipso, & quae procedit ab eo, 1. q. 39.7.ad 2

38 Pater est sapiens sapientia essentiali, non autem sapientia genita, 1. qu. 37.2.ad 1. & q. 39.7.ad 2

39 Filius est sapientia Patris, 1. q. 39.7.ad 2

40 Est sapiens formaliter sapientia tantum essentiali, effectiva vero sapientia inge-

5. A. 553
nita tantum, sed seipso vel per se sapientia genita, 1. q. 39.7.ad 2

Sarabaista sunt monachi sine obedientia, ideo non approbantur, licet sint laboriosi, 22. q. 186.5.ad 3

1. Satisfactione nulla debet imponi noviter baptizatis, quia sunt totaliter liberati per passionem Christi, & satisfactionem illius, cui configurantur in baptismo, & ideo injuria fieret eius passioni, quasi ipsa non esset sufficiens, sati factio pro peccatis baptizatorum, 22. q. 49.3.ad 2. & qu. 68. 5. o. & 6. c.

2. Peccatum per satisfactionem consequitur perfectum effectum gratia, quia liberatur totaliter a reatu peccati, 3. q. 90.3.ad 2

3. Ex proposito satisfaciendi gratia conferunt, licet satisfactione actualis gratiam presupponat, 3. q. 90.3.ad 2

4. Homo non potest satisfacere de uno peccato, sine alio, 3. q. 86.3.o.

5. Potest satisfacere Deo secundum aequalitatem proportionis per acceptationem infinitae misericordiae Dei, non autem secundum aequalitatem quantitatis offensis, 3. q. 1.2. ad 2. & q. 86.3.o. & q. 90.2.c

6. Satisfactione in proposito causat gratiam, sed in executione auger eam, sicut et baptismus, 3. q. 90.2.ad 2

7. Nulla pura creatura potuit satisfacere Deo pro natura humana, 3. q. 1.2.ad 2. & qu. 46.1. ad 3. & q. 49.5.ad 1

8. Satisfactione pro se, vel pro alio dicitur pretium quoddam, 3. q. 48.4.c

9. Adam & alii sancti patres satisfecerunt pro peccatis suis, secundum quod peccatum corruptit bonum personale, non secundum quod corruptit naturam, 3. q. 49. 5.ad 1. & qu. 62. 5.o. & ad 2

10. Unus homo potest satisfacere pro alio, in quantum sunt unum in charitate, 3. q. 14.1.c. & q. 49.2.ad 1

11. Nullus potest conteri, vel confiteri pro alio, sicut potest

A 2 fa.

534 S A
satisfacere, quia hoc est extra, illa vero sunt intra, quia pertinent ad bonitatem gratiae, vel ad culpam, 3.q. 38.2.ad 1.

12 Paflo Christi casuflum non frumentum per modum satisfactionis, 3.qu.43.1.3.c. & 4.ad 2. & qu.48.2.o. & 4. corp. item 6.ad 3.

13 Hæc satisfactione fuit superabundans, 3.qu.48.2.c. ad 2. & 4.c. & qu.49.3.c. & qu.68.6.ad 1. & q.69.2.c.

14 Christus per mortem suam sufficienter satisfecit pro peccatis humani generis, etiamque essent plura, 3.q.46.6.c.ad 4. & ad 6. & qu.48.2.o. & qu.49.1.3.c. & qu.68.1.c. & qu.69.7.c. & q.86.4.ad 3.

15 Satisfecit pro tota natura humana sufficienter, non autem efficaciter, 3.q.46.1.ad 3. & q.79.7.ad 2.

16 Una gutta sanguinis Christi fusa in circumfisione, vel quæcumque pena eius plene satisfecit, ratione personæ eius, non autem secundum genitus operis, 3.q.46.6.ad 6.

17 Satisfactione dicitur esse affectus virtutis non solum materialiter, sed etiam formiter, & cum suo nomine formare & rationem virtutis implicitam habeat, suppl.q.12.1.c.

18 Satisfactione que aequaliter respectu offendit præcedentis in faciente importat, opus justitiae est, suppl. q.12.2.o.

19 Bona est definitio satisfactionis, quam habet Anselmus, satisfacere est honorem debitum Deo impendere. Similiter quam haber August. satisfactione est peccatorum causas excidere, & eorum suggestionibus aditum non indulgere, suppl.q.11.3.o.

20 Non potest homo Deo satisfacere, si (satis) aequaliter quam quantitas importet, contingit autem, si importet aequalitatem proportionis, sup. q.11.1.o.

21 Potest quis pro alio premani satisfactionem expiri pro peccatis præcedentibus, ita ut solutio debiti consecutura sit, suppl.q.13.2.o.

12 Impossibile est, quod homo uno peccato satisfaciat, alio retento, sicut nec homini satisfaceret, qui pro alapa ei data cum prosterret, & alienum simul daret, suppl. q.14.1.o.

13 Non potest quis extra charitatem Dei existens pro peccatis ante contritis satisfacere, suppl. q.14.2.o.

14 Opera extra charitatem facta per charitatem frequentem non vivificantur, ac per hoc non valet satisfactione præcedens, etiamque charitas sequitur, suppl. q.14.1.c.

15 Magis concedendum est, quod opera extra charitatem facta non sint aliquis meritaria, quam quod sint, sup. q.14.4.c.

16 Opera extra charitatem facta, quantum ad hoc, quod quis liberetur a pena, quam iam meruit, poenam inferni mitigare non possunt, sed quantum ad hoc quod meritorum poena impeditatur, per opera extra charitatem facta pena inferni mitigari potest, sup. q.14.5.o.

17 Satisfactione sive referatur ad præteritam offendit, sive ad futuram culpam, per penititia opera fieri afferitur, suppl. q.15.1.o.

18 Flagella & castigations huius vitæ, que a Deo peccatori infinguntur, si patienter ferantur, nomen satisfactionis habent, alias vindicationis, suppl. q.15.2.o.

19 Opera satisfactoria rite enumerata sunt, sc. elemosyna, jejunitum, & oratio, sup. q.15.3.c.

20 Scandalum propriæ est diuinum vel factum minus reatum, præbens aliis occasio nem ruinæ. Sed scandalum large sumitur pro quoilibet impedimento aliqui præstito in via aliqua, quam prosequi intentidit, 22.q.43.1.o. & 4.c.

21 Scandalon Grace, offendit dicunt Latine, vel ruina, vel impactio pedis, 22. q.43.1.o. & 4.c.

22 Duplex, sc. actuum, i. omne inducitivum peccati, intentum, vel

vel non intentum, fe. peccatum, vel simile ei, & passiu m, id est ruina peccati ex dicto vel facta alterius, 22.q.43.1.o. & 2.c.

23 Scandalum actuum quandoque est sine passivo, quandoque & converso, & quandoque simul, 22.q.43.1.ad 4. & 2.c.

24 Omne scandalum est peccatum, sed actuum quidem dantis, passivum vero lumen tis, 22.q.43.2.o.

25 Actuum per se intentum est speciale peccatum, non autem per accidens, nec scandalum passivum, 22. quæst.43.3.ad 2.

26 Scientia significat qualitatem simplicem, quam con sequitur quadam refutatu, 1.q.23.7.ad 1. & qu.14.1.ad 1. & 12. q.44.4.o.

27 Scientia est qualitas simplex, relata ad multa secundum unum, 12.q.54.4.o.

28 Utrumque scandalum est veniale, & quandoque mortale, 22.q.43.4.o.

29 Scandalum actuum vel passivum non convenit perfidis, nisi de veniali, sed imperfectis etiam de mortali, 22. q.43.5.o.

30 Omne scandalum causatur ex aliquo scandalo activo fui, non autem semper ex peccato alterius, 22.q.43.6.ad 1.

31 Bonæ spiritualia necessaria non debent dimitti propter scandalum, alia vero debent occurrari, vel deferrari, si sit ex ignorantia, donec doceatur, nisi sit perficium. Non autem post, nec si est ex malitia, 22.q.43.7.o. & 3.q.42.1.o.

32 Veritas nullo modo deferi debet, propter scandalum passivum aliorum, 22.q.43.7.ad 2. & 3.q.43.2.c.ad 1.

33 Bona temporalia propria debent deferi propter scandalum ex ignorantia vel infirmitate, vel scandalum fedari; non autem si sit ex malitia, nec aliena nobis commissa, 22.q.43.8.o.

34 Ponit non debet deferi propter scandalum, nisi sequatur peius, propter multitudinem peccantium, vel propter potentiam principum, 22.q.43.9.o.

35 Idem est subiectum prin cipium, 22.q.43.10.o.

35.8.o. & q.43.7.ad 1. & q.103.1.ad 5. & 3.ad 1.

Scenopegia erat festum bernaculorum per dies septem, propter beneficium deducitionis, & protectionis in deferto. Et significat peregrinationem fandorum in hoc mundo. Cui nunc succedit festum consecrationis ecclesia, 12. q.102.4.ad 10. item quæst. 103.3.ad 4.

Severitas est virtus inflexibilis circa inflictionem penarum, quando recta ratio requirit hoc, 22.1.157.2.ad 1. & ad 2. & q.159.2.ad 2.

36 Scientia significat qualitatem simplicem, quam consequitur quadam refutatu, 1.q.23.7.ad 1. & qu.14.1.ad 1. & 12. q.44.4.o.

37 Scientia est qualitas simplex, relata ad multa secundum unum, 12.q.54.4.o.

38 Est assimilatio intellectus ad rem scitam per speciem intelligibilem, quæ est similitudo rei intellectæ, 1.q.14.2.ad 2.

39 Diversa scientia procedunt ex diversis principiis & mediis, 12.q.54.2.ad 3.

40 Omne scandalum causatur ex aliquo scandalo activo fui, non autem semper ex peccato alterius, 22.q.43.6.ad 1.

41 Bonæ spiritualia necessaria non debent dimitti propter scandalum, alia vero debent occurrari, vel deferrari, si sit ex ignorantia, donec doceatur, nisi sit perficium. Non autem post, nec si est ex malitia, 12.q.1.8.c.

42 Tota virtus demonstrativis dependet ex medio. Ideo diversa media sunt sicut diversa principia scientiarum diversificantur, 12. quæst. 24.3.ad 3.

43 Bona temporalia propria debent deferi propter scandalum ex ignorantia vel infirmitate, vel scandalum fedari; non autem si sit ex malitia, nec aliena nobis commissa, 12.q.5.3.ad 2.

44 Scientia demonstrativa dicitur judicativa, in quantum per resolutionem in prima principia de veritate inquisitorum dijudicatur, 22. quæst. 5.4.cor.

45 Idem est subiectum principiū, 22.q.43.10.o.

A a 2

cipiorum, & totius scientia; quia tota scientia virtute continetur in eis, 1. q. 1. 7. c. & 12. q. 3. 6. c. & 22. q. 4. 1. c.

11 Omne quod scitur, est aliquo modo, 1. qu. 14. 9. o. & 3. q. 10. 1. c.

12 Omne scitum a nobis est necessarium, non autem omne scitum a Deo, 1. q. 14. 13. ad 3.

13 Omne scitum est aliquo modo visum per intellectum, 22. q. 1. 5. c. ad 4.

14 Idem est subiectum principiorum, & totius scientia; cum tota scientia virtute continetur in principiis, 1. q. 3. 1. 7. corp.

15 Subiectum scientie, sicut & objectum potentia duplex, scil. materiale, & formale, 1. q. 1. 7. c.

16 Formalis ratio subiecti scientie, sicut & objecti potentiae, duplex, sc. ex parte rei, & ex parte nostra, 22. q. 1. 2. c.

17 Sic se habet subiectum ad scientiam, sicut objectum ad potentiam vel habitum, 1. q. 1. 7. c.

18 Materialiter scita sunt conclusiones; formalis vero ratio sciendi sunt media demonstrationis, per que conclusiones cognoscuntur, 22. q. 1. 1. c.

19 Scientia est de mobilibus, & de contingentibus, secundum quod in eis est aliquid necessarium vel universale, 1. q. 8. 1. c. ad 3. & q. 86. 3. o.

20 Sola scientia practica sunt circa contingentia, in quantum huiusmodi, scil. in particulari, 22. q. 6. princ.

21 De qualibet re ad scientiam an est, oportet uti pro medio quid nominis, non autem quid rei, quia sequitur questionem an est, 1. qu. 2. 1. ad 2.

22 De nulla re sciri potest, an est, nisi de ea sciat, quid est, falso confuse, 1. q. 2. 2. ad 2.

23 Habitus scientie est in intellectu possibili, non autem in intellectu passivo, contra Averroem, 12. qu. 50. 4. o. & q. 51. 3. c.

24 Scire & discere per acci-

dens est malum, ex parte scientie, dupliciter, sc. propter occupationem impediendam officium eius, vel proper contemptum divinorum. Ex parte vero objecti tripliciter, scil. vel quia inclinat ad malum, ut ars magica, vel quia excedit, vel quia est quid iniuste, 1. q. 22. 3. ad 3. & 22. q. 67. 1. o.

25 Quilibet tenet scire communiter credenda commedia juris praecpta, & ea quae ad ejus statum, & ad eum officium pertinent, 12. q. 2. c.

26 Scientia legis Dei sic annexa est officio fæderiali, quod simul cum eo injungitur, 22. q. 6. 2. ad 3.

27 + Scientia acquisita est habitus naturalis, quia inest unicuique homini quoddam principium scientie, scil. lumen intellectus agentis, per quod cognoscuntur statim a principio naturaliter quoddam universalia principia omnium scientiarum, 1. q. 117. 1. c. ad 1. & 12. q. 51. 4. c. & q. 113. 10. ad 3.

28 + Homo meditando acquirit scientiam, 1. qu. 62. 9. ad 1. & 12. qu. 51. 3. c. & 22. q. 15. 3. ad 1. & q. 49. 1. ad 2.

29 Scientia vel sapientia acquisita per proprium ingenium, & studium est naturalis. Si vero aliter, ut in Apostolis, est miraculosa, 1. qu. 117. 1. ad 1. & 12. q. 51. 4. c. & qu. 113. 10. ad 3.

30 Modus acquirendi scientiam duplex, scil. præcipus per inventionem, & secundarius per doctrinam, 1. q. 117. 1. c. & 3. q. 9. 4. ad 1.

31 Cæsus a nativitate non potest habere scientiam de coloribus, 1. q. 84. 3. c. fin. & 4. c. fin. & q. 111. 3. ad 1. & ad 2.

32 + In statu innocentie homo non acquisivit scientiam ex sensibus, 3. q. 61. 2. o.

33 + Disciplina quæ est recepcionis cognitionis ab alio, requirit ad scientiam, 12. q. 4. 1. c. & 22. q. 189. 1. ad 4.

34 Nullus unquam per demones scientiam acquisivit, 1. qu. 64. 1. ad 5. & 22. q. 96. 1. c. & q. 172. 5. ad 2.

35 Ille qui in aliqua scientia acquirit per primam demonstrationem scientiam conclusio nis unius, habet quidem habitum, sed imperfete. Cum vero acquirit per aliquam aliam demonstrationem scientiam conclusio nis alterius, non aggeratur in eo aliis habitus, sed habitus qui prius inerat fit perfectior, utpote ad plura se extendens, 12. qu. 51. 4. ad 3. & qu. 56. 4. ad 3. & qu. 65. 1. ad 1.

36 Multi impediuntur a scientia acquirenda tripliciter, scil. propter indispositionem, occupations, & pigritionem, 12. qu. 61. 5. ad 3. & 22. q. 2. 4. c. & q. 172. 3. ad 2.

37 Virtutes morales, & præcipue caritatis, multum faciunt ad acquisitionem & usum scientiarum, 22. q. 15. 3. c. & q. 96. 1. ad 2. & qu. 148. 6. c. & qu. 180. 2. o.

38 Discors in acquisitione scientia duplex est in scientia nostra, scilicet secundum successionem unius post alterum, ex notis ad ignota procedens, & secundum causationem, per unum in alterum, 1. q. 14. 7. c. & qu. 58. 3. o. & qu. 117. 1. c. & q. 111. 3. c.

39 Opinio est dispositio ad scientiam, qua acquisita, potest remanere cognitio etiam per syllagismum dialecticum, 3. q. 9. 3. ad 3.

40 Scientia quadrupliciter tantum amittitur, scil. ratione excedente mente, corrumpto scientie, vel fato, vel obliuione, 1. q. 89. 5. c.

41 Augerit secundum se per additionem, 12. qu. 49. 4. c. & q. 51. 4. c.

42 Est una numero a subiecto in quo est, sed una est in specie a scibili, 1. q. 117. 1. c.

43 Unitas scientie generica, specifica, vel numeralis sumitur ab unitate generica, specifica, vel numerali sui medi, 12. q. 54. 2. ad 2.

44 In scientia contrariorum eadem ratio est cognoscendi utrumque, quia unum per aliud cognoscitur, 12. qu. 2. 1. ad 2. 54. 2. ad 2.

45 Intellexus est una potentia, in qua tamen sunt diversarum scientiarum habitus, 12. q. 54. 1. ad 1.

46 Quantitas scientie atten ditur non solum secundum numerum scibili, sed etiam secundum claritatem cognitionis, 12. qu. 52. 0. & 3. qu. 10. 2. ad 2.

47 Diversa ratio cognoscibilis inducit diversitatem scientiarum, 1. qu. 1. 1. ad 2. & 12. q. 57. 2. c.

48 Scientia qua habetur per revelationem, & scientie humanitas inventa differunt secundum genus. Unde Theologia, qua ad sacram scripturam pertinet, differt secundum genus, ad illa qua pars philosophiae ponitur, 1. q. 1. 1. ad 2.

49 Scientia infusa & acquisita sunt diversarum rationum. Unde nihil prohibet de eisdem rebus, de quibus physica disciplina tradit, secundum quod sunt cognoscibilis lumine naturalis rationis, & aliam scientiam tradit, secundum quod cognoscuntur lumine divine revelationis, 1. q. 1. 1. ad 2. & 3. q. 9. 4. ad 3.

50 Consideratio scientie speculativa non se extendit ultra virtutem suorum principiorum, id est ultra quam cognitio sensitiva dicere potest, 12. q. 3. 6. c.

51 Contra restitudinem scientie contingit peccari dupliciter in speculativis, scil. vol inducendo rationem ad conclusionem falsam, apparentem veram, vel arguendo ex falsis, que videntur vera, 12. qu. 55. 3. corp.

52 In speculativis scientis demonstrativa dicitur iudicativa, in quantum per resolutionem in prima principia intelligibilia de veritate inquisitorum dijudicatur, 22. q. 53. 4. corp.

53 In speculativis est alia rationalis scientia, ordinata ad inquisitionem inventivam, scil. dialectica, & alia demonstrativa, determinativa veritatis, 22. q. 51. 2. ad 3.

54 Omnes scientie demon strativa, stra.

Scientia continentur sub physis, ut ponitur pars prudentia large, ut includit etiam scientiam speculativam, 22. q.48.c.2.

55 Scientia dicitur speculativa vel practica tripliciter, sc. ratione sciti, modi, & finis, 1.q.14.16.c

56 Scientia de non-operabili est speculatorum tantum; ordinata, vero ad operationem est practica tantum, speculativa vero, ratione modi, vel finis, est secundum quid speculatoria & practica, 1. quast. 24.16.c

57 Omnis scientia, operativa tanto perfectior est, quanto magis considerat particula, in quibus actus est, 1.q. 22.3.ad 1

58 Scientiarum practicarum illa est dignior, qua ad ultiorum finem ordinatur, ut civilis militari, 1.q.1.5.c

59 Omnes fides scientiarum practicarum ordinantur ad beatitudinem eternam, sicut ad ultimum finem, 1.q.1.5.c

60 Scientia practica triplex, sc. monastica seu ethica, economica, & politica, 22.q. 47.11.b. & q.48.ad 2

61 Scientia duplex, scilicet subalterna, & subalaterna, Prima procedit ex principiis per se notis lumine naturalis intellectus; secunda vero ex principiis per se notis in scientia superiori, 1.qu. 1.a.c.ad 3. & 6.ad 2

62 Intellectus qui est habitat principiorum, est nobilior quam scientia coniunctionum, 22.q.51.2.ad 3. & q.57.2.ad 2. & q.63.2.ad 3. & q.68.7.c

63 Una scientia est dignior alia dupliciter, si ratione nobilioris subjecti, vel quia certior, 1.q.1.5.c. & 1.a. qu. 66.5. ad 2

64. + Aliqua scientia imperialis, tanquam auxilia, eis utendo, 1.q.1.5.b. & ad 2

65 Civilis praecepit omnibus scientias & artibus, sed speculatoriis quoad exercitium actus, non autem quoad determinationem actus, sicut practicis, 22.q.47.2.ad 2

66 Scientia est donum necessarium ad iudicium discernendi credenda a non credendis, sicut donum intellectus ad sane capiendum credenda, 22.q.8.6.c. & q.9.1.0

67 Scientia quae est donum, non est discursiva, quia est participata similitudo scientie Dei, 22.q.9.1.ad 2

68 Donum hoc est tantum circa res humanas vel creaturas, quia est certitudo iudicii per causas secundas, 22.q.8.6.c. & q.9.2.0. & 4.c

69. + Et est principaliter speculatorium, & secundarium practicum, sicut & fides, 22. qu.8.6.cor. & qu.9.3.0. & qu.52.2. ad 2

70. Donum scientiae est in omnibus habentibus charitatem non auctem prout est gratia gratis data, scil. ad instruendum fideles, & ad confutandum adversarios, 1.q.1.6.ad 3, fin. & 22.qu.58.5. ad 1. & ad 2. & 22.q.9.2.ad 2

71. Dona intellectus & scientiae correspondent fidei, 2.q.1.pr. & q.8.pr

72. Dona scientiae non directe cor respondet prudenter, sed per quandam extensionem adjuvatur; donum autem consilii directe respondet prudenter, sicut circa eandem existens, 22.q.5.2.ad 2

Scientificum & ratiocinatum non sunt idem quod ratio superior & inferior, quia scientificum est tantum speculatorium, & est de Deo, & de creaturis, 1. quast. 79.9. ad 2

1 Scire contingit plura, intelligere vero unum, 1. q. 85.4. c

2 Scire contingit tripliciter, scil. per revelationem certitudinaliter, per seipsum, & per conjecturas signorum, 12. q.12.5.c

3 Schismata est separatio, propria, sponte & intentione, ab unitate Ecclesie, renens subesse Papam, & communicare membris ecclesie, 22.qu.39.2. o. & 4.c

4 Schisma est per se, id est intentione, est speciale peccata

tum oppositum unitati Ecclesie. Et dicitur a scissura animalium, 22.q.39.1.0

3 Est maximum peccatorum in proximum, 22.q.39.2. ad 3

4 Infidelitas secundum se est gravius peccatum schismatis, sed per accidens est e converso. Sed in lege veteri schismata gravius fuit punitum propter prontitatem, & ignorantiam Iudaorum, 22.q.39.ad 2

5 Schismatici proprii dicuntur, qui propria sponte & intentione separant se ab unitate Ecclesie, renentes subesse Papam, & communicare membris Ecclesie, 22. quast. 39.1. 4. cor.

6 Pentes spiritualis duplex, scilicet sacramentalis, & jurisdictionis. Prima manet in hereticis, & schismatis secundum esseficiant, non autem secundum usum. Ideo possunt ordinare & consecrare, non autem abfovere, excommunicare, dare executionem ordinum, gratian vel indulgentias, quia jurisdictione conferunt per simplicem iniunctionem homini, 22.q.39.3.0. & 3. q.62.9.ad 2. & ad 1

7 Schismatici convenienter puniuntur duplice poena, sc. excommunicatione, & coercitione per poestatem secularis, 22.q.39.4.0

8 Schismos grace, furor latine dicitur. Et significat velocitatem ira, & firmatatem propositi ad vindictam. Ideo dicit primam & tertiam speciem ira, 22.q.46.9.ad 2

9 Scriptura principialis auctor est Spiritus sanctus, 1.q.1.10.c

10 Scriptura sacra sic debet exponi, quod ab infidelibus non irrideatur, 1.q.1.9.ad 2. & q.68.2. c. princ.

11 Afferere aliquid esse de sacra scriptura, quod non est, multum nocet, 1. quast. 68.2. corp.

12 In omnibus quae scriptura per modum narrationis historice tradit, est pro fundamento tenenda veritas historia, & desuper spirituales expositiones fabricande, 1.q.10.1.c

13 Quod ergo dicitur, quod Deus loquebatur Moysi facie ad faciem, secundum opinionem populi loquitur scriptura, qui putabat Moysen ore ad os loqui cum Deo, 12. quast. 98.3.ad 3

14 Sicut scriptura libri est sicutum eorum quae fenda sunt, ita notitia Dei est quoddam signum apud ipsum, eorum qui sunt perducendi ad vitam, 1.q.24.1.c

15 Pythagoras & Socrates nihil scriperunt, quia fuerunt excellentissimi doctores, 22.4.4.c

16 Scurrilitas est jocularitas ex defectu rationis non valentis cohibere gemitus extiores, 22.q.148.6.c

17 Securilitas pertinet ad verba, ratione in honestatis, multiloquum vero ratione superfluitatis, 22.qu.53.5.ad 4. & q. 148.6.c

18 Procedit ex auctu gula, non autem ex auctu luxuriae, sed ex voluntate eius. Ideo pertinet ad utraque, 22.q.148.6.ad 3

19 Se, est relativum reciprocum. Ideo magis dicit unitatem suppositi, quam ille terminus, idem, 3.q.3.2.ad 2

20 Sebastianus utiliter latribat sub velle militari in domo Uroclie iani, ut deficients in tormentis confortaret, 22.Q. 10.10.ad 2

21 Seculum nihil est aliud, nisi periodos consiliber rei, pro quo aliquando ponitur aevum, vel avitemnum, 1.q.10.3.ad 2. & 6.ad 1

22 Securitas perfecta pertinet ad primum virtutis. Sed securitas secundum participationem est conditio alius eius virtutis, 22. quast. 129.7. ad 3

23 Securitas non est idem quod fortitudo, sed est constitutio eius, & magnanimitatis, si sit quando, & in quibus debet, 12.q.129.7.ad 1. & ad 2

24 Securitas opponitur timori, priuative tantum, audacia vero contrarie, 22. quast. 45.2.ad 3

25 Magis opponitur timori, quam pertinet ad spem. Nec

causas negligentiam, nisi in quantum diminuit a stimulacionem audiui, 12. q. 46. 8. ad 1
1 Sedere necesse est Socratem, dum sedet, 22. qu. 49. 6. corp.

2 Sedere ad dexteram Patris in beatitudine ejus, vel habere regiam & judicariam potestatem, convenit soli Christo, secundum utramque naturam, 2. q. 57. 2. ad 3. & q. 58. 0

3 Pater nullo modo sedet ad dexteram Filii, nec ad dexteram Spiritus sancti, nec Filius, sed e converso, 3. q. 58. 2. ad 3

4 Sedere ad dexteram Patris convenit Spiritui sancto, secundum veritatem, in quantum est aequalis. Sed non appropriatur ei aequalitas, nec sensio dexteræ, sed Filio, 3. qu. 58. 2. ad 3

5 Quilibet sanctus est continentus ad dexteram Dei. Sed non sedet ibi, quia habet beatitudinem, sed non cum dominativa potestate, quam propriam & connaturalem, 3. q. 58. 4. ad 2

6 Nullus sedet ibi in sinistra, quia ibi nulla est sinistra, id est nulla miseria, 3. qu. 58. 2. ad 3

7 Sedatio & schismat continxuntur sub discordia, sc. partium multitudinis ad invicem, 22. q. 43. 1. ad 1. & ad 3

8 Sedatio est specialis peccatum, scil. motus impugnatio inter partes multitudinis, vel preparatio ad pugnam. Rixa vero est unius ad unum, vel paucorum ad paucos. Sed bellum est inter diversas multitudines. Et utrumque est pugna in actu, non preparatio, 22. q. 43. 0.

9 Est semper de se peccatum mortale. Et est gravius rixa. Et principaliter est in procuranib; secundo in sequentibus, non autem in defendentibus bonum communem, 22. q. 43. 2. 0

10 Opponitur unitati, & paci multitudinis, 22. q. 39. pr. & q. 42. 1. c.

11 Sedatio opponitur unitati temporali & seculari, schismate vero spirituali. Prima est cum

preparatione ad pugnam, non autem aliud, 22. q. 42. 1. ad 2
12 Segnities est fuga operationis, & ex timore laboris, 1. q. 41. 4. o. & q. 44. 4. ad 3

13 Semen, extenso nomine, dicitur non solum sperma, sed etiam menstruum, 1. qu. 115. 2. ad 3

14 Non fuit pars aliqua in actu, respectu generantis, sed in potentia totum secundum potentiam activam, 1. qu. 119. 2. 0

15 Est de superfluo alimenti, 1. qu. 119. 2. c.

16 Est superfluum respectu nutritive, sed est necessarium, quo indiget natura ad generationem, 22. q. 15. 3. ad 3

17 Est album, quia est spumsum, ut possit continere spiritum vitalem, in quo est virtus formativa ut forma, sed magis ut motor, 1. q. 118. 1. ad 3

18 Semen masculi non corrigit ad generationem, sicut materia in compositione generati, sed fecit agens, 3. qu. 18. 1. ad 3. & q. 33. 5. c.

19 Semen mulieris nihil facit ad generationem prolixi; ideo aliquis concipiunt sine eo, 3. q. 31. 5. ad 3. & q. 35. 3. ad 3

20 Filius est de substantia patris, quia semen secundum potentiam activam est potentia totum, licet non sit actu aliquia pars patris, 1. qu. 119. 2. ad 1

21 Virtus animæ, quae est in feminine, per spiritum qui est in feminine, format corpus in generatione, 3. q. 32. 1. ad 1
22 Virtus formativa feminis dicitur intellectus, quia operatur sine organo, 1. qu. 118. 4. ad 5

23 Homines pinguis, & animalia magna, ut elephas, panici sunt feminis, & paucæ generationis, quia convertitur in pinguedinem & substantiam, 1. q. 119. 2. c. f.

24 Senarius numerus dicitur perfectus, ratione partium, quia consurgit ex omnibus suis partibus aliquotis: ideo conformat perfectioni universi, & operum Dei in sex diebus, 1. q. 74. 3. c.

Senes sunt solitarios, & amant vinum proper frigiditatem: sed anus magis: & sunt fabulosi; 22. q. 60. 3. c.

25 Sensibilis duplex, scilicet per se, & per accidentem: sensibile per se, respectu sensibilium propriorum, & communis, 1. q. 17. 2. c. & q. 78. 3. ad 1

26 Similitudo sensibilium est in sensu tripliciter, sc. primo, & per se, respectu sensibilium propriorum, & sed non primo, respectu communis, & per accidentem tantum, respectu sensibilium per accidentem, 1. q. 17. 2. c.

27 Sensus in actu est sensibile in actu, 1. qu. 14. 3. c. & q. 55. 2. ad 2

28 Sensibilium aliqua immunit sensum spiritualiter tantum, ut color; quædam materialiter, ut gustabilis & tangibile; alia vero utroque modo, 1. q. 67. 1. c. & q. 78. 3. c.

29 Aliquid pertinet ad sensibilitatem dupliciter, scil. ut praæambulum, sicut apprehensiva, sensitiva; & essentialiter, ut appetitive tantum, 1. q. 81. 2. ad 1

30 Sensualitas dicitur a sensu, & est vis appetitiva sensitivæ partis, 1. q. 81. 1. o.

31 Non nominat simpliciter unam potentiam, sed unam secundum genus, scil. appetitivam sensitivam, 1. q. 80. 2. c.

32 Nominat appetitam sensitivam, ut indistinctus, incompletus & depræstus est; ideo non potest esse subiectum virtutis, sed perpetua corruptio; ideo differt tantum ratione a concupisibili & irrationabili, quia nominant idem, sed opposito modo, 1. q. 81. 3. ad 1. & 12. q. 74. 3. ad 2

33 Singuli motus sensualitatis sunt in potestate nostræ, non autem omnes simul, 12. quæst. 74. 3. ad 2. & 22. quæst. 154. 1. c.

34 Ratio tripliciter se habet ad motum sensualitatis de genere peccati mortali, scil. ut imperans vel consentiens, & resistens, & neutraliter; primo modo peccat mortaliter; gressu venialiter, non autem

secundo, sed meretur, 22. q. 154. 5. c.

35 Sensualitas non potest separari corruptione somnis, non per miraculum, quod tam non fit in hac vita quadruplici ratione, sc. quia ipsæ Deum secundum ordinem iuxta sapientia sic disponit: & quia donum gratia, quæ per Christum nobis conferitur, quamvis sit efficacius, quam peccatum primi hominis, non ramen ordinatur ad removendum corruptionem prædictam, quæ est natura, sed ad removendum culpam personæ: similliter etiam hujusmodi corruptio, quamvis sit contra statum naturæ primitus infiliata, est tamen consequens principia naturæ sibi relata. Est etiam homini utile ad vitandum elationis virtutum, ut sensualitas infinitas maneat post baptismum, 12. q. 74. 3. ad 2.

36 Sensus est potentia passiva, 1. q. 79. 3. ad 1

37 Est virtus corporæ, ideo est cognoscitivus corporalium tantum, & non spiritualium, 1. q. 12. 1. c. & 4. ad 3. & q. 85. 1. c. & 12. q. 3. 3. c. & 22. q. 46. 3. c. ad 3

38 Non datur sensus agens, 1. q. 79. 3. ad 1

39 + Sensus est quedam deficiens participatio intellectus, 1. q. 77. 7. c.

40 Quandoque sumitur pro iudicio rationis, 22. q. 46. 3. c. ad 3

41 Dicitur tripliciter, sc. natura sensitiva, parentia, & actus, 1. q. 79. 1. ad 1

42 Sensus exteriores secundum Arift. sunt tantum quatuor modos operationum, scil. sensus communis, imaginativa, aestimativa in aliis animalibus, sive cogitativa in homine, & memoria sensitiva; licet sint quinque, secundum Avicennam sc. sensus communis, imagina-